

עין משפט
נר מצוה

לֹה א ב ג ד ה מ״י פ״ח׳ מ״ה׳ מ״כ׳ ט״ו ט״ז ס״י ס״ח ט״ק כ״

רבינו גרשום

קא טעי יי דינר, אמר פחות ממה ששוח: והאי דאמר מנה טעי יי יותר משויו: אדרבה, מאי חזית דאולת בחר הני תרי (א) דאולי חר בחר כ' וחד בחר מנה ומצמעת ליה אאמצע זיל בחר הני בתראי דחד אמר: מנה וחד אמר ל' ומצמע ליה בקי", ומשני ר' אלעזר לעולם בחר צ' דינר הוא דאולי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ' סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפיק ליה לקרקע דליכא בחר דשם ליה טפי ממנה אבל מאן דאמר ל' סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן דבין ההוא דאמר כ' דהיינו פ' דינר ובין מאן דאמר ל' דהיינו ק"ם דינר יוצא ביניהו מ' דינר וחלק איכא ביניהו מ' דינר וחלק מ' לג' וחלקים ומוצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא דאמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותלתא שויה והאי דקאמר כ' דהיינו פ' הוסיף עליון תליסר ותלתא הוי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוח, והאי דקאמר מנה קא טעי תליס' ותלתא לקמי' טפי והשתא הוסיף הני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא פחות דאמר ק"ו וב' שלישין והאי דלא קאמר מנה קא טעי תליס' המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספת על חבירי כל כ' שהוא אומר פ' דינר ואני אומר ק' ומוסיף עליו כ' דינר: אדרבה, מאי חזית דאולת בחר הני דכ' ומנה זיל בחר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל' ל' סוגיא דהיכל דלעיל מפרשא כולה: **טעמא דאחרים לא ידעינן**. דלא מסתבר טעמייהו להכתא עבדינן כוונתיהו: **מלתנאי** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ב"ר לוי כחוש שבו (א) א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ וכן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים וכן חריץ שלשה: **גב'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ב"ר לוי כחוש שבו (א) א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום גדר כו': ה"תאנא חריץ מבחוץ וכן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כרי

(א) נראה דל"ל דלמך ברי כד וחד במנה ומתנעת ליה וכו'. (ב) אולי צ"ל האי שליש בשומא.

קו:

דמתורת מנה לא מפיקי צ"ה. וליכא למימר דניחל בחר בתראי דלא גרעי ממנה דיש לתפוס המועט כדפ"ה: **מסתתיה דקא מפינא** [בול' האי] אהבראי. שכן הסדר דשנים הפוחתים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא.

תימה לר"י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה וחד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לכ"ע והשתא דליתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא ותילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית בור

האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אהבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותלתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אהבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפיקי ליה אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא תשעין שוה והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה אדרבה האי ארעא מאה ועשרה שויא והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לקמיה והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לקמיה נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפיקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוונתיהו: (א) תנו דייני גולה עושין שומא ביניהו ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוונתיהו: **מלתנאי** האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ וכן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים וכן חריץ שלשה: **גב'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ב"ר לוי כחוש שבו (א) א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום גדר כו': ה"תאנא חריץ מבחוץ וכן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כרי

טעשים. דינר שויא דהיינו כ"צ סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מוזל שתי סלעים ומחלה משויין חוה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחלה דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת זה למעלה חוה למטה ונאמר דשוח צ' דהיינו כ"צ סלעים ומחלה

דהשתא אזלינן בחר דברי שנים הפוחתים ותפשת מועט תפשת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה ונימא דהוא לצדו עומד על אמינתו של דבר מכל וכל והסאך טעו: **(לאחוריה)**. ששוח עשרה יותר והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: **לקמיה**. שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העמיד לנא שלא היה ראוי לתפוס: **מאה ועשרה שויא**. והוה ליה למימר מדיון במאה ועשרה דמאי חזית דאולת בחר ראשון ושני אצל השלישי טעה יותר מדליי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אצל הראשון טעה יותר מדאי: **נקוט מיהס תרי קמאי כו'**. כלומר כיון דליכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפוחתים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דצריהס יש לנו לומר שקרוב למנה שוח אצל לא מנה בכלל ולא אחר תרי במתאי שאומרינן יותר ממנה דתפשת מרובה לא תפשת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוח הלכך יתן טעשים: **עושין שומא כו'**. כדפרשינא לעיל (ע"א). ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל והלכך אמנעי תפוס והסאך שמה טעו וי' אלעזר ב"ר זדוק סבר טעי איניש בעשרה לולול או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי איניש צי"ג ושלש דדבר ששוח יותר משמונים: **ובדין הוא דלימא**

דשויא טפי (מנה) וששח דינר (א) דהיינו י"ג ושלש יתר על שויו והאי דלא אמר היינו משום דדיו מה שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פ' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפי"ה נושאין ונותנין דדבר וכל אחד יודע מה צלצו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו דדבר תוקעין את לבם לומר הנראה צעייניהם וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה: **אדרבה הא ארעא כו'**. הך סוגיא דהיכל דלעיל מפרשא כולה: **טעמא דאחרים לא ידעינן**. דלא מסתבר טעמייהו להכתא עבדינן כוונתיהו במתמיה אלא להכתא עבדינן כח"ק דלמך תידון במנה: (א) **ה"ג חנו דייני גולה עושין שומא כו'**. סתם צרייתא שונין (א) כלאתים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל: **דייני גולה**. שמואל וקרנא"ט: **הלכסא כדייני גולה**. דהיינו נמי להכתא כלאתים. ודלמא חדא מכלל דחצירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרמי מילי שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרוש"ג. כן נראה צעני: **מלתנאי משמנין צנייחס**. מפרש בגמ': **משמנין צנייחן ונוטל חציה בדרום**. כולה מפרשא בגמ': **ומקבל עליו**. מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל דא מפני החיות שלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל זכרי שדה אצל היכא דמכר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר: **חריץ**. פושטי"ר בלע"ו: **וכן חריץ**. חריץ קטן שצין הגדר לחריץ הגדול: **ו' תוחס**. רחשו באורך כל השדה. ובגמ' מפרש למא לי כל הני: **גב'** **לוקח נוטל כחוש**. יד הלוקח על התחמומה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאדמו שדה דדלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והיינו ריוחא דמוכר דרוצה אדס בקצ עידיה יותר משני קצין וזיבורית. והא דקתני משמנין היינו כדמפרש בצבורות כפרק הלוקח עוצר פרטו (א) דקתני שני רחלין שלא ציכרו וילדו שני זכרים כו' ר' עקיבא אומר משמנין ציניהן ומפרש ר' יוחנן בגמ' (ובכורות יח). וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ציניהן ואי מייתי כהן ראייה שקיל. ה"ג שומן יהא ציניהן ומה ששוח חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ציניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרצה עד שיהא שוח בחלק היפה שעיצב המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה. ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דהתם שמה הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי ראייה מפסיד אצל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל החצי מוכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א"ל דמי חצי השדה מכרתי לך דללקחן הלכך ידו על התחמומה ליטול מן הכחוש בשוח חצי השדה: **והאנן משמנין ציניהן סנן**. דמשמע יד שניה שוח ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע והכי נמי מוכח בצבורות דהכי משמע ליה משמנין לר' חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דלמך ליה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן התם והא משמנין ציניהן תנן ואמר ליה נמי ר' יוחנן דאכלת כפנייתא בצבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ס"ד משמנין ציניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו': **דאכלנא כפנייתא**. תמרים בצבל שהיית מעדן עצמן ולא היית עוסק בצורה ומקמתרו היה: **תרגימנא**. לרישא מסיפא (א): **אמאי משמנין ציניהן**. כלומר אם כדצריך כן הוא דחצי שדה אני מוכר לך ממש הוא למא משמנין ימתמו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי' צסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששוח חצי שדה או מכרתי לו מן הקרקע באיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק' דינר נותן מוכר ללוקח מה ששוח נ' דינר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחמומה וזהו פירוש משמנין ציניהן ונוטל חצי שדהו פירוש דמיה חצי שדהו אצל סיפא דמתני' אין השדה אלא חציה שצדדים הן כחוש הן יפה ומה ששוח חציה שצדדים נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה דהיינו כחוש דיד הלוקח על התחמומה דלמלא זה שאמר חציה שצדדים שומת חציה שצדדים קאמר ולא חציה שצדדים ממש הוא שמכר לו. כן נראה צעני וכן פירש רצינו חננאל: **כרי**

כדי שלא תקפזן שם חיה ותפסד תבואתו: תנא חריץ מבחוץ. של גדר. וכן חריץ סמוך לגדר. וזה וזה מבחוץ לגדר:

בית בור פרק שביעי בבא בתרא

מסורת הש"ס

(א) [בכורות יח.], (ב) [פאהדרין יז: ע"ש], (ג) ב"א: לפירוש,

הגהות הב"ח

(א) גב' תנו דייני גולה, י"ג ס"א דייני גולה אמרו: (ב) רשב"ם ד"ה ובדין הוא וכו' וששח דינר ושני שליש דינר דהיינו י"ג ושלש: (ג) ד"ה ה"ג תנו וכו' כלאתים. י"ג עיי' בפרש"ם דקד' ק' סוף ע"א: (ד) ד"ה לוקח וכו' עוצר פרטו דף י"ז דקתני רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים: (ה) ד"ה מקמינא לרישא מסיפא טרוננו ליישובה הס"ד:

לעני רש"י

פרש"י "פרש"י. [פרש"י]. תחלה.

מוסף רש"י

אדאכלת כפנייתא בבבלי בעור שסימא אולכ תמרים כבבל ומתקן את עמך (בכורות יח).

הדרן עלך בית בור

רבינו גרשום (המשיך)

הנשאר למוכר מוטב מחלק הלוקח וישלים המוכר או מנוףן הלקקק או יחזור לו מן הדמים עד שיהא חלקן שוה בחלקו וה"ג לקח אם חציו שלו טובה מחציו של מוכר משלים מנוףן הלקקק עד שיהא חלק המוכר שוה בחלקו. ואם אמר לו בפירושי חציה של עד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום זיבורית היא כנגד הנשאר יכבה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא ויוסף לו מן הדמים מעות ולעולם תחצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב הואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ"מ משמנין ביניהן חציא חלקן שוה תתני ירשא דמתני' דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שפשינא השתא: אמר ר' חייא ולוקח נוטל כחוש. דברשות מוכר הוא אם הוא רוצה לחמשי' לו מן העירית ישלים או ינכה לו מן הדמים ולעולם תחלק כחוש וטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ברשות תרוייהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העירית ישעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעירית. ואם נתן לו שיהו דרשותא משמע דברשות דתרוייהו הוא: אדאכלת כפנתא דבבלי. כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדרקק דברבי: יהא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עירית או זיבורית: אלא לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל ואם היה זיבורית ינכה לו מן הדמים ואם יש לו עירית יחזור לו לוקח מעות: ה"ג. לעולם לקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים ממה שהוא ומוקבל עליו המוכר ליתן מן מקום הגדר. שלא יורסו שבויהו. וחריץ בן ג' טפחים רוחב מחוץ לגדר. וכן חריץ קטן מן חריץ גדול ולקדר: